

En *APÈNDIX* ens cal tractar d'un NL de terra llunyana, i en el fons ben inconnex, però que hom ha confós ocasionalment amb el de *Naiija*. A la vall de Xixona, és ben coneguda una extensa partida NUTXES. Ja J. Giner i March va oir-ho així a dos inf. diferents, recorrent aquella vall, i me'n donà nota el 1935. En la meua enq. de 1963, jo també em vaig assegurar que allí no es coneix amb altra pronúncia que *núçes* (xxxv, 183.7).

I el cas és, ben sabut, que el parlar xixonenc distingeix *ğ* de *ç* i sempre s'hi han distingit impertorbablement. Però tanmateix en un document de 1258-9, Mtz.Fdo. llegí «alqueria de *Nabuges*, término de Xixona» (*Doc.Val.ACA* I, nº 7, 103). Crec que ja llavors Mtz.Fdo. ho va comunicar a J.G.M. i aquest m'ho havia advertit en aquella data. Però és una grafia isolada, hapax, la d'aquesta menció, que caldria comprovar millor damunt el ms.

En efecte, després ell mateix, en un document de 1276 ha llegit i publicat: «--- Xixona --- la alqueria de *Nuches*» (*Doc.Val.ACA* I, nº 1965). Així mateix en un de l'a. 1277: «alcayde in castro *Sexona* --- les heretats que avia en terme de *Nutxes* ---», que F. Soldevila llegeix en l'A.C.A. (i ho publicà en el seu *Pere el Gran*, vol. I, 2a. part, A-94, p. 104), en memòria del batallar que l'infant En Pere sostenia aquells anys, en aquelles valls, contra els moriscos revoltats per Alazrac.

Aquesta forma *Nuçes* és, doncs, l'única real. I sense res en comú amb *Naiija* ni amb la seva parentela ibero-bascoide. Car es tracta del resultat mossàrab normal del ll. NÜCES 'nogueres': la ù sovint resta *u* en toponímia mossàrab. És el nom de les nogueres en llatí clàssic, i romànic arcaic: car pocs arbres abunden tant en la fèrtil vall de Xixona: quelcom ne saben allí els reputats torroners.

L'esporàdic *Nabuges* del 1238, ha de venir d'algun conquistador cerdà o del Principat, que ho alteraria concordant el de la seva terra; potser responsable del castell de Xixona, acabat de restablir en aquells anys per Jaume I; potser aquell mateix alcait a qui l'infant Pere donava ordres, 18 anys més tard.

Nava, veg. nota a l'art. *Navès*   *Navà*, V. *Nevà*
Navaix, *Navaixa*, *Navaixo*, V. *Navall*

NAVALL, NAVALLA i parònims

Nom de molts verals muntanyencs, generalment designant torrents, barrancs, i cursos d'aigua.

I. 1) Serra del *Navall*, (pron. *nəbáj*, prop del poble de Montseny, al llarg d'un dels grans barrancs que baixen d'aquesta muntanya cap al SO. (mapa Aegerter del Montseny).

2) Torrent de *nəbáj*, en el Montnegre, afl. dr. de la

Riera de Pineda, provinent de la Serra de l'Arboçada, sota Can Carreres (oït 1928,exc. 118).

3) Prats de *Navall*, baixant de la Serra de Cadí, te. Josa (enq. de 1935).

4) Torrent de *Navall* en el vessant Nord d'aquesta serra, te. d'Arsèguel (enq. de 1935).

5) Sèquia de *Navá* te. Nules, Plana de Castelló meridional (xxix, 189.5).

N'hi ha més, dels quals deu venir el cogn. *Navall* o *Navalls* (*AlcM*: a 4 p. llevantins del Princ.); can *Navall*, te. Pinós de Solsonès (xlvì, 121.37); Jaume *Navalls*, argenter de P. de Mallorca, a. 1406 (M. Forteza, *Jueus Conv.*, p. 23).

II. Del femení *Navalla*:

1) Torrent, barrancada i Font de *Navalles* (-atles, -aies), en el gran massís del Coll de Balaguer, te. de Vandellòs, vora el quadrifini entre Baix Camp, Priorat, Tort. i Rib. d'Ebre. La font de *nabállles* (oït 1933, ll i p. 5: exc. 213), baixant del cim del Puntaire a les Graus de Vandellòs: d'allí veia jo davallar la gran barrancada que va a desaiguar a L'Ametlla de Mar: 1h30 abans d'arribar a Vandellòs (pel coll de la Baseta); no són fidedignes les grafies *Navaies* d'Iglésies-Santas. *Guies* (II, 288, 266) i *Navaes* de Joan Amades (*B.C.E.C.* 1923, 252), però deuen reflectir una pron. real *nabâjes* amb *ǰ* simple; aquells posen el coll, barranc i font de N., en els mateixos llocs en què els vaig constatar el 1933.

Amades ho recull a Tivissa (tradicció popular) com una població desapareguda cap al mateix paratge. En efecte n'hi ha dades ben antigues. En una carta de població de l'a. 1191, l'afr. Nord d'un lloc és: «Circi rivo de *Valdelor*, meridie rivo qui decumrit de *Navelles*» (Font Rius, *C. P.* § 397.6, III, 687). I en el *Capbreu d'Entença* (princ. S. XIV): «Pere Forner de *Nauaitle* --- e-l loch --- Portell de l'*Ariola* ¹ que fo stablida per B. C. batle en *Vayl de Lors*» (ed. Palet-Romero, fº 19rº, p. 54).

Desestimant alguns detalls (més gràfics que fonètics), totes aquestes formes es redueixen a *Navalla* i el seu plural *Navalles*; les vars. amb *-ill-* i amb *-ell-*, degudes a una contaminació del nom del poble immediat *L'Ametlla* per part d'algun escriba o inf. (ajudant-hi *batlle*).

2) La *Navatlla* (oït *la nabállla*, a Tor (LL. v, 3), i a Àreu (LL. 22, p. 35), gran barrancada, pda. muntanyenca, bosc i pleta de ramats, a l'Alt Pallars, Vall Ferrera, te. d'Àreu, afl. esq. de la Noguera d'Àreu; a la qual desemboca, entre Costuix i Ose, per una banda, i Crussos i La Selva per l'altra; vaig baixar-hi venint de Tor pel coll d'Arques. També aquí hi ha una *ll* doble secundària, deguda a la vacil·lació entre *ra-lla* i *ratlla* en cat. occid. (*DECat.* VII, 125-6).

ETIM. Tenim aquí una altra forma del mot que